

JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYA
WASAARADDA WAXBARASHADA & BARBAARINTA
XARUNTA WAXBARASHADA DADKA WAAWEYN

**HABABKA WAXBARASHADA
DADKA WAAWEYN**

JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYA
WASAARADDA WAXBARASHADA & BARBAARINTA
XARUNTA WAXBARASHADA DADKA WAAWEYN

**HABABKA WAXBARASHADA
DADKA WAAWEYN**

Hordhac

Waxa buuggan oo ka mid ah buugag isdabajoog ah waxa loogu talagay macallimiinta iyo maa-mulayaasha barnaamijyada waxbarashada dadka waaweyn si uu uga kaalmeeyo hababka waxdhigista iyo barashada ee ku habboon dadka waaweyn.

Waxan halkan ugu mahad naqaynaa Jaamac Cismaan Cashuur iyo Maxamed Cabdulle Bariir oo soo diyaarshay buugga iyo dadka kale ee gacan ka geystay soo saarkiisa.

M.C.Bariir

TUSMO

Bogga

1.	Hababka Waxdhigidda Dadka Waaweyn	1
2.	Tubta Hadal-Sharaxeedka	3
3.	Dhaliilaha Tubta Hadal Sharaxeedka	4
4.	Tubta Dood Gudbinta	8
5.	Tubta Tusaale Tuska	16
6.	Tusid iyo Sharxid	18
7.	Tub Waxdhigiseed Jilista ah	22
8.	Arrin Baarid	48

HABABKA WAXDHIGIDDA DADKA WAAWEYN

Aar

Inkastoo hababka waxbarasho aanay kala muhiimsanayn, hab walibana ku xiran yahay kulannada, goobaha iyo degaannada waxbarasheed, haddana waxa la ogaaday in xaalado mucayin ah ay dadka waaweyni si fiican wax ugu baran karaan. Waxa mudan xusid qaybo ka mid ah xirfadaha baraha dadka waaweyn ee ah in uu doorto habka ugu habboon ee uu kulannadiisa waxdhigiseed u adeegsan lahaa.

Badanaaba waxa jira dhawr tabooood oo loo isticmaalo kulannada waxbarasheed.

TUSAALE: Ka soo qaad fasal lagu baranaayo sida cunugga loogu qubeeyo. Wuxuu baruhu ku bilaabayaa hordhac ka hadlaya mahuuranimada nadaafadda isagoo isticmaalaya habka hadal-sharaxeedka. Waxa ku xigaya habka tusaale tuska oo ah canugii oo loo qubeeynayo, waxa intaas raacaya habka dood gudbinta oo hooyooyinka wax baranaya ay ra'yigooda iyo waayo-aragnimadooda ka soo jeediyaan.

Marka cashar ama kulan kooxeed la qorsheynayo wuxuu had iyo jeer baruhu ka fakaraa habka waxdhigiseed ee ugu habboon oo uu macluumaadkiisa ku gudbin lahaa.

Sidaas awgeed bay lagama maarmaan u tahay in baraha dadka waaweyni:

1. Yaqaan tabaha kala geddisan ee waxdhigista dadka waaweyn loo adeegsado;
2. In uu yaqaan tubta ugu habboon ee ujeeddooyinkiisa dhigiseed uu ku gaari lahaa.
3. In uu xirfad dhigiseed u yeesho isticmaalka tub walba iyo hab walba.
4. In uu yaqaan adeegsiga qalabka wax lagu barto.

Cutubkan waxaynu kaga hadlaynaa tubaha ugu habboon ee loo adeegsado waxdhigista. Wuxuu kale oo aan ku soo qaadaynaa:-

1. Dhaliilaha iyo dhaliicaha tub waliba leedahay;
2. Faa'iidooyinka tub waliba leedahay;
3. Goobaha iyo gooraha tub walba la' adeegsan karo.

TUBTA HADAL-SHARAXEEDKA

Faa'iidooyinka

Barayaasha dadka waaweyn wax u dhiga waxa lagama maarmaan ah in ay wax sharxaan, faahfaahiyaan, kala cadeeyaan kana doodaan macluumaadka ay u gudbiyaan ardaydooda. Waxyaabahaas waxa ka mid ah macluumaadka dhab ah oo dhacay ama aragtiyo faahfaahin u baahan ama dhibaatooyinka degaameed oo la xiriira ardayda.

Ka soo qaad cudur halis ah oo ka dillaaca dalka, waxa mar-kaas imaanaysa in uu baraha ama hawladeen ka tirsan caafimaadku intuu dadka isugu yeero uu hadal ahaan u jeediyo qodobbadan isagoo sharxaya.

1. Waxa uu cudurku yahay.
2. Tallaabooyinka ugu habboon ee laga qaadi karo.
3. Tallaabooyinka ugu habboon ee lagaga hortegi karo.
4. Faahfaahimo kale oo la xiriira cudurka.

Tubtan hadal-sharax gudbinta-waxa la adeegsan karaa marka:-

- b) Macluumaadka la gudbinayaa badan yahay waqtiguna yar yahay;
- c) Kooxda loo gudbinayaa badan tahay;
- j) Marka ayna ardaydu haysan qoraallo ku habboon oo ay iskood uga baran karaan macluumaadka ku qoran.

DHALIILAH A TUBTA HADAL-SHARAXEEDKA

1. Sida badan waxa dhacda in uu baruhu saacad iyo wax ka badan uu hadlo oo ay ardaydu fursad u waayaan in ay wax su'aalaan ama ka doodaan wixii laga soo hadlay, noocaas waxdhigiseed ee nin tooxsiga ahi kuma habboonna waxbarashada.
2. Waxaa kale oo suurogal ah in laga marin habaabo ujeedadii casharka oo laga hadlo mawduucyo kale oo aan xiriir la lahayn maadada la dhigayo. Taasina waxay dhacdaa marka baruhu uusan u fiirsan in waxii uu ku hadlay ardaydu fahamtay iyo in kale.
3. Ardayda oo aan awood u lahayn in ay wada qabtaan hadalka iyo macluumaadka faraha badan ee baruhu u soo gudbinayo, xisaddu markay dhammaatana ay ugu dambeysa.

Diyaarinta iyo Macluumaad Gudbinta:

Heerka hore ee ururinta macluumaadka:

1. Ugu horreyn waa in uu baruhu ururiyaa dhammaan macluumaadka uu isleeyahay waxay xiiso gelin karaan ardaydiisa.
2. Waa in uu ka fakaraa qodobbada uu qabo in uu dhigo qoraana ra'yi kasta oo maskaxdiisa ku soo dhaca ama

uu kala soo baxo kutub lana xiriira qodobbadaas.

3. Ugu dambayn qoraa iskuna dubbariddaa macluumaadka la xiriir qodobbada uu dhigayo.

Wuxuu macluumaadka ka uruurin karaa dhammaan qoraal-lada, buugaagta, wargeysada, joornaalada, dadka iwm.

Kala horraynta iyo Gudbinta Macluumaadka.

1. Baraha oo doorta qodobbada uu rabo in uu dhigo xisadda.
2. Go'aamiya sida tallaabooyinka iyo hab gudbinta qodobbadu u kala horreeyaan.
3. Qorsheeya hordhac danaha iyo doonista kooxda kor u qaada loogana baahan yahay kulankaas.
4. Faahfaahiya qdob walba ilaa iyo inta uu isleeyahay waa looga baahan kulankaas.

Wuxuu intaas ku kaabi karaa tusaaleyaal, muujimo, masawiro, curisyo, sheekoojin iyo doodo maangal ah oo ay ardaydu ra'yigooda iyo fikradooda ku soo gudbiso. Waxaa lagama maarmaan ah in uu baruhu soo bandhigo qorshaha casharka ama mawduucayada casharka isla bilawga xisadda.

Tusaale ahaan haddii baruhu uu rabo in uu dhigo cashar ku saabsan dhirta, qorshahan oo kale ayuu ku soo bandhigi karaa sabuuradda:-

1. Qaybaha kala duwan ee geedka:

- Xididdada
- Jirridda
- Laamaha
- Caleenta
- Ubaxa

2. Waxtarka dhirta:

- Cunto
- Guryo dhisidda
- Xaabo iwm.

3. Dhibaatooyinka dhir la'aanta:

- Roob yari
- Carro guur iyo nabaadquur
- Cunto yari iwm.

4. Ilaalinta iyo dhawrista dhirta.

Baruhu markuu sidaas casharkii u soo bandhigo waa inuu fiiro u yeesho ka qayb qaadashada ardayda markuu qodob dhammeyaba. Taasna wuxuu ku samayn karaa isaga oo su'aalo marka horaba soo diyaarsada oo dabadeed ardayda wax ka weydiiya ama ardayda laftooda oo wax ka weydiin karta haddii ayna meeli caddayn, mugdi ku jiro ama ay faahfaahinba u baahan tahay. Wuxuu kale oo uu fursad u siin karaa qodobbo u baahan ka hadal iyo ra'yi

dhiibasho. Sidaas ayaa baraha lagaga hakin karaa had-eika dheer ee u baahan waqtiga badan, ardayduna wercelintooda ay ku soo bandhigi karaan iyagoo raacaya wixii la sharxay ama laga hadlay. Marka kuianku ama xisaddu dhammaato waxa habboon in ardayda la siiyo layliyo ay ka soo shageeyaan.

Taasi waxay ardayda ka caawin kartaa:-

1. Baaritaanka in ay fahmeen wixii laga hadlay.
2. In ay ka fakaraan kana baaraandegaan waxay soo mareen, taasoo ku dhalin karta inay ku intifaacsadaan nolol maalmeedkooda.

Qodobbada Xasuusta leh ee Tubtan

1. Tubtan hadal-sharxeedku waxay u badantahay hadal afka laga leeyahay sidaas awgeed waa inuu baruuh isticmaalaa luqada ugu fudud ee dhammaan ardaydu wada fahmi karto.
2. Waxyaabaha la sharxay iyo dood gudbinta casharkaba waxa fududeeya isticmaalka ama adeegsiga tusaalayaasha, masawirada iyo isla xiriirkka qodobbadha.
3. Nooca aqoonta loo doortay cashar gudbintu waa in ay ahaataa mid waafqaqsan heerka fahamka iyo aqoonta fasalka.

4. Baraha oo isticmaala sabuuradda marka uu kobci-nayo ama faahfaahinayo qodobbada, wuxuu arrint-aas u adeegsan karaa masawirada, jaantusyada, boorarka si uu ugu kaabo sharaxiisa.
5. Ku kaabo hadalka ama sharaxiisa waxyaabaha kale ee waxbarashada loo adeegsado. (Audio visual aids).
6. Baraha oo u hadla si tartiib ah oo cad, oon mugdi ku jirin; taas macnaheedu ma aha in si xiisaha iyo firfircoonda ka maran uu wax u sharxo.
7. Koobid baraha iyo ardayduba casharkii ay soo koob-aan, sabuuraddana lagu qoro; taasi waxay ardayda dhaxalsiisaa muraajaco dhan.

TUBTA DOOD GUDBINTA

Tubta dood gudbinta had iyo goor qofbaa hogaamiya oo si xarfadi ku jirto u sameeya su'aalaha una habeeya nidaamka dood dhagaysiga iyo fadhiga. Wuxuu kale oo gabagabeeyaa fikradaha iyo ra'yiga ay xubnaha kooxdu isweydaarsadaan dabadeedna qiimeeyaa hab doodeedka kooxda. Dooddu waa tab u baahan ka qaybgalka firfircoond ee xubnaha kooxda. Tubta doodda ku dhisan waxaa loo adeegsadaa dhammaan kulannada waxbarashada dadka waaweyn.

Tusaalayaalka loo adeegsan karo Tubtan

1. Waxaa loo adeegsan karaa tubtan falanqaynta iyo ra'yika dhiibasho dhibaato la dhameeyay, dabad-eedna loo qorsheeyo go'aan wax ku ool ah oo dhibaatadaas lagu xalilo. Tusaale, maxaynu ka qaadan karnaa ka hortagga cudurka duumada ee beesheenna?
2. Waxaa loo adeegsan karaa aqoon kordhin iyo faham ka barnaamijyo muhiim ah.

Tusaale: Ka dood isbeddelka waxbarashada iyo tobankii sanno ee u dambeeyey?

3. Isticmaalka tubtani waxay kale oo caawin kartaa fahamka iyo xallinta dhibaato iyo wax ka qabsha-da dhibaatooyinka kale ee bulsheed.

Tusaale: Waa maxay sababaha dadka dhallinyarada ahi ay uga imaanayaa beelaha beeraleyda iyo reer guuraaga oo ay ugu soo qulqulayaan magaaloooyinka.

4. Wixa kaloo tubtan loo adeegsadaa kabidda lagu kabo dhammaan tubaha kale ee waxdhigiseed.

Qorsheynta Dood Gudbinta

In kastoo aad moodid in baruhu door yar ka ciyaaro tubtan dood gudbinta haddana waxa loo baahanyahay si xirfadi ku jirto inuu u soo qorsheeyo ama u soo diy-aariyo dooddha fasalka. Halkan waxaanu ku soo qaadan-yinaa tallaabooyin ka mid ah qorshaynta hab doodeedka fasalka.

1. Baraha oo go'aamiya jihada iyo ujeeddada doodda.
Ujeedadda waa in lagu sheega ama lagu qoraa erayo
cad oo aan mugdi ku jirin una macnoobi karin dhowr
weji.
2. Diyaariyaa su'aalo ku abuuri kara ardayda xiiso
iyo jawi doodeed oo wacan. Tixgelin gaar ah waa
inuu siiyaa hab oraaheedka iyo doorashada su'aal-
aha. Waa inuu iska jiraa su'aalaha lagaga jawaabi
karo "haa" "maya", haddii aanay daba ool su'aalo
kale oo kaaba. Waa inuu isticmaalo su'aalo ka qayb
galayaasha doodda fakar siin kara sida:
Maxay kula tahay?
Waxa ka sheeg waxay dadku had iyo goor??
Maxaa dhaliya ama keena?
3. Mararka qaarkood wuxuu baruhu soo diyaarsan karaa
jawaabo la xiriira su'aalaha si uu u xusuusnaado.
Taasi waxay fiican tahay marka uu baruhu doonayo
fikradu inay uga soo baxaan doodda kooxda.

Tusaale: Haddii kooxdoo tahay iskaashato oo aad weydiisid
su'aalo ah, "Wax ka sheeg dhawrka siyaabood ee iskaasha-
tadu xubnaheeda u kaalmayn karto?

Tax dheer oo warcelinno ah ayaa laga filayaa su'aashan,
sidaas awgeed jawaabihii uu baruhu horay u soo diyaar-
saday waxay ku qaadanaysaa keliya inuu isha mariyo si
uu u hubiyo haddii meel ama qodob muhiim ah laga tegey.

4. Baraha oo ka fiirsada haddii kooxdu u baahantahay wax akhrin ama mawduuca oo ay ka soo fekeraan inta aanay bilaabin doodda. Waxay ka dooran karaan maclu-umaadkaas buugaagta ama joornaalada uu isleeyahay way heli karaan.
5. Baraha oo ka fakara diyaariyaana wax allaale wixii qalab waxbarasho ah ee uu qabo inay kaalmayn karaan doodda kooxdiiisa, sida khariidadaha, boorarka garaafiska, tiro koobyada, masawirada, iwm. Qalabkaasi wuxuu lagama maarmaan u yahay gaar ahaan doodaha si aan firfircoonayn ku bilaabma.

Hogaaminta Doodda Fasalka

1. Hubi oo ka firso in su'aasha, ama su'aalaha dooddu ay cad yihiin oo qof kastaa fahmi karo.
2. Hubi oo isku day in qof kasta oo kooxda ka mid ah uu doodda ka qayb qaato. Taasi ma fududa. Qofbaa iska jecel inuu hadalka intiisa badan qaato, qaar kalena waxba ma sheegaan ama fursaddii baan u muuqan. Dhibaatooyin arrintaas la xiriira baynu kaga hadlaynaa hoos; waxa laga soo ururiyay waayo-aragnimo hogaamiyaayaal hab doodeed.
Dadka qaarkood kama qayb qaataan doodda oo kama faal-loodaan, wax kama jawaabaan, mana cabbiraan ra'yigooda. Dhawr sababood baana ugu wacan inay dadkaasi qayb ka qaadan waayaan doodda.

- b. Mararka qaarkood waxayba ka baqaan hadalka.
- t. Kan hadlana waxaaba dhacda in uu khalkhalo oo hadalkii ka qasmo.
- j. Wuxaaba dhici karta inay ka qabaan, waxa ay sheegaan in aanu muhiim ahayn oo dabadeed la dhaliilo.
- x. Waxay ka gaabsadaan inay ku hor hadlaan fasal uu ka xubin yahay qof mansab sare haysta ama ay ka haybarsanayaan.
- kh. Waxaa kale oo suurtogal ah in aanay haynba wax ay ka sheegaan arrinta markaas dooddu ka socoto.

Xalka Suurtogalka ah ee Dhibaatooyinka Dadkaas:

1. Su'aalo toos ah ha u jeedin, taasi waxay dhaxalsiin kartaa in ay shib noqdaan oo ay aamunsantoodii sii badato. Sida waayo-aragnimada laga arkay arday noocan ahaa baa ku jawaabay isagoo cadhaysan "Haddaan wax aan sheego hayo mar horaan sheegi lahaa".
2. Isku day inaad baartid sababta uu qofku doodda uga aamusay yahay. Wuxaad la hadli kartaa fasalka ka dib, ama nasashada yar dhexdeeda. Marka aad qofka sii fahamtidba wuxaad sii ogaanaysaa wuxuu la aamusanyahay adoon si toos ah u su'aalin. Wuxaaba dhici karta qaybaha maaddooyinka uu xiiso u hayo inaad ogaato si looga hadlo marka labaad oo uu qayb uga qaato.
3. Fududee hab doodeedka si dhammaan xubnaha kooxdu uga qayb galaan. U fiirso in ardayga aamusani diyaar u

yahay inuu wax sheego, hase ahaatee, aanay u muugan fursad uu ku hadli karo, haba ahaato wuxuu sheegi doonaa mid aan la xiriirin doodda ama aan muhiimba ahayne; ku dhiiri si uu mar labaad ugu celiyo fikraddiisii adoo kaalmaynaya.

- b. Sidii aynu horay u soo sheegay waxa jira mararka qaarkood in arday qur ahi uu hadalka intiis badan qaato oo uu had iyo goor isagu su'aal walba ka jaw-aabo. Si dabadeed looga hakiyo buruud-shiilkha xub-naha kale ee kooxda uu ku hayo, wuxuu baruhu dadka kale si ladifan doodda ugu dhiirin karaa haddii uu sidatan hadalka u qaybsho.

"Cid kale oon weli hadlin, oo wax ka sheegta qodob-kan ma jirtaa?"

"Qodob xiiso leh baad sheegtay, hase ahaatee bal fikrada kalena aan dhagaysano".

"U kaadi hadda, qof walba aan fursad siinno e"? Mararka qaarkood waxa lagama maarmaan ah in baruhu la hadlo ardayga hadalka badan oo uu u sheego inay jirto dhibaatada ah xubno ka gaabsada ka qayb galka dooddha, lagama maarmaanna ay tahay in ay dhiibtaan ra'yigooda. Badanaaba waxaa dhacda in uu u guuxo xilkaas la saaray ee ah ka qayb qaadashada doodda ee xubnaha. Asuubta baruhu uu u abbaarayo arrintan ma fududa waayo lama doonayo inuu ardaygu niyad jabo, ama aamuso oo uu shib noqdo.

- t. Mararka qaarkood baraha ama hogaaamiyaha doodda ayaa hadalka intiisa badan qaata. Doodda hagaagsani waa ta hogaaamiyuhu hadal yar ka qaato, ardayduna hadalka intiisa badan qaadato. Marka arday wax naqdiyo, faafahiyo kana faaloodo, waxa habboon intii uu baruuhu u warcelin lahaa inuu sugo xubnaha kale waxay ka qabaan. Dhibaato ma laha hakashada doodda yar, waxayna kaalmaysaa ka fekerka iyo fursad siinta kuwa hadalka ka gaabsada.
- j. Doodda u hogaaami si ujeeddadii laga lahaa looga gaaro. Hogaaamiyuhu waa inuu qiimeeyaa koboca doodda iyo inay tubtii toosnayd hayo. Hadduu dareemo inay ka weecatay Tubtii loogu talogaly waa inuu yaqaan waqtiga iyo sidii uu ugu soo celin lahaa jihadeedii.
4. Haddii gabagaab iyo koobitaan dhammi aanu jirin marka dooddu dhammaato ardaydu waxay u arkeen hadalkoodii wax kama jiraan. Waa in sabuuradda lagu qoro qodobbada ugu muhiimsan si qofkii qdob ka maqnaa uu u arko dibna ugu noqon kara macluumaadkii laga gaaray dooda.
- Qodobbada Xasuusta leh ee Tubtan
1. Tubtan dood gudbintu waa ta ugu habboon ee waxbarshadha dadka waaweyn, waayo waxay fursad u siisaa xaalado iyo xeelado qofka weyni si buuxda uga faa'iidayasan karo.

2. Waxay suurta gelisaa ka qayb galka buuxa ee qofka weyn si uu waayo-aragnimadiisa ugu soo biiriyo waxbarashada fasalka.
3. Waa tub looga baahanyahay waxqabad iyo warcelin.
4. Waa tub la xiriirta doonista iyo danaha qofka.
Waxyna dhaxaliisaa inuu dareemo guul markuu ogaado inuu awood u leeyahay in uu wax ku biirin karo koox doodeedka.
5. Tubtani way ka waqtii qaadasho badan tahay tubaha kale ee wax dhigiseed, waana in uu baruhu iswaafajiyo qorshaha iyo waqtiga casharka.
6. Way adagtahay si tubtan loo adeegsadaa haddii kooxdu badan tahay.
Barayaalka khibradda u lehi waxay ku talinayaan in ayna kooxdu ka badnaan 20 - 30 qof. Haddii fasalku intaas ka badan yahay waxaa habboon in labo loo kala qaybiyo.
7. Inta hore oo dhan waxaa dhacda in baruhu dhibaato kala kulmo isticmaalka tubtan oo ardaydu didaanba, waayo waxay u barteen habkii hadal-sharaxeedka.
Sida waayo-aragnimo waxbarasho laga arkay arday baa ku andacooday "baruhu waxbaba nooma dhigo ee annaga ayuu na yiraahdaa hadla", hase ahaatee hogamiyaha hab doodeedka wanaagsani wuxuu ardayda ku beeraa anshax ah in ay dhab-wax u bartaan.

TUBTA TUSAALE TUSKA

Isticmaalka tubtan oo ah dhab u tusidda waxa ay ardaydu dhiganayaan waa tan ugu caansan waxbarashada dadka waa-weyn ee maanta.

Barnaamijyada horumarinta, caafimaadka, xoolaha iyo kuwa kaleba waxay waxdhigistooda loo adeegsadaa tubta tusaale tuska. Barnaamijyadaas waxa dhici karta in lagu baranayo:

- Sida abuurka loo xusho ama loo doorto.
- Sida biyaha loo sifeeyo ama loo karkariyo.
- Sida makiinadi (mattoor) u shaqayso iyo qaybáha ay ka kooban tahay.

Ujeeddooyinka Tubtan

Ujeeddooyinka laga leeyahay in dadka la baro lana tuso sida hawl loo qabto waa:

- In dadka lagu dhiirriyo barashada hawlahaa ama xirf-aha la tusayo.
- In si tartiib ah wax loogu muujiyo si ay sida ugu habboon ugu fahmaan.
- In ay fursad u helaan qabashada hawsha la tuso iyo ku celcelinteed si ay uga baaraandegaan, khaladkoodana u saxaan.
- In ay tijaabiyaan oo isticmaalaan waxa la tuso. Waayo-aragnimada waxdhigiseed ee tabtani waxay cad-daysay:

Gorshayhta Tubta Tusaale Tuska

Baruhu waa inuu ogaaadaa waxa uu ka filayo in ay ardaydu qabtaan marka kulanka waxabarashadu dhammaado. Tusaale ahaan haddii uu rabo inuu ardaydiisa tuso sida makiin-adda dawaarku u shaqayso, waxaa dhici kartaa inuu rabo inay bartaan:

- Magacyada iyo hawsha qaybaha ugu muhiimsan ee maki-inadda.
 - Sida dunta irbadda loo galiyo; sida loo dhaqaajiyoo giraanta, meesha iyo sida loo dhigo sheyga la tolayo.
- Isla marka ay caaddaato ujeeddooyinka waxdhigiseed, wuxuu bilaabayaa qorshaha casharkiisa oo ay kuu jiraan:
- Tusaale tusyo ay raacsanyihiin sharax iyo macluumaad xoojinaya meelaha ugu muhiimsan ee hawl gacmeedka.
 - Fursado ay ardaydu kaga baaraan degaan hab xirfadedyada hawshu leedahay ee laga rabo inay bartaan.

Fiiro

1. Baruhu waa inuu yaqaan hawlqabadka waxa uu rabo inuu dhigo, iyo sharaxa qaybaha kala geddisan lana xiriira tusaale tuska.
2. Baruhu waa inuu ogaadaa awoodaha iyo aqoonaha gaar

ahaaneed ee ka baaraandegga xirfaddu u baahantahay. Waa in taas lagu daraa habka tusaale tuska.

3. Baruhu waa inuu qorsheeyaa sida ugu habboon ee uu u gudbin lahaa tusaale tuskiisa.

Waa inuu diyaarsadaa sidii hawsha loo qaban lahaa iyo sharaxa dabayaal.

Tusaale ahaan barashada sida makiinadda dawaarku (haraanka) u shaqaysco wuxuu baruhu u qorshayn karaa:

TUSID (MUUJIN)

1. Tus qaybaha kala geddisan ee makiinnada (isticmaal muujimo qayb walba gaar ahaan u tusaya).

2. Tartiib-tartiib u tus sida dunta loo geliyo irbadda.

3.

IYO SHARXID

1. Magacaw qaybaha oo sharrax qayb walba shaqadeeda.

2. Ku celceli sharaxa meelaha ugu muhiimsan.

3.iwm.

Diyaarinta Tusaale Tuska

Soo ururso dhammaan qalabka aad u baahantahay (qalabka waxbarashada kaalmeeya) inta aanada kulanka bilaabin.

Hubi oo u fiirso qalabka iyo qaybaha uu ka koobanyahay inay si habboon u shaqaynayaan.

Hab u gudbinta Tusaale Tuska

Waxaa habboon marka hore inuu baruhu si caadi ah tusidda u sameeyo, si ardaydu fikrad guud uga qaadato. Baruhu dabadeed wuu ku celinayaas tusidii isaga oo sharaxaya, hubinayna ardaydu inay fahamtay. Wuxuu baruhu warsan karaa su'aalo si uu u ogaado in ardaydu la socoto. Waana inuu ku celiyaa meeshii mugdi kaga jiro. Intaa dabadeed waa in lagu soo koobaa casharkii sabuuradda oo ay kaabayaan masa-wiro iyo jaantuusyo.

Markaas ka dib baa mid kooxda ka tirsani qabtaa hawshii isagoo sharaxaya habku siduu ahaa, inta kalena dhagaysataa, u fiirsata, su'aalana ka weydiyaan meeshii loo baahdo. Tallaabo kasta oo aan la fahmin waa in lagu celiyaa sharaxeeda ama tusiddeeda.

Xirfadaha loo baahanyahay in la hantiyo siyaabo badan baa ardayda fursad loogu siin karaa, si ay uga baaraan degaan xirfadahaas ku cusub.

Siyaabahaas waxa ka mid ah:

1. Baruhu tusaale tuska ayuu sameeynayaan, mar labaadna ku celinayaas isagoo ku baraarujinaya ardayda tallaabadii uu filayo inay ku adkaan karto.

2. Ardaydu markii ay ka bogteen tusiddii iyo shaxxa la xiriira ayaa mid kastaa sameeynayaa waxqabdkii loo baahnaa iyadoo baruhu ka hubinayo. In arday kastaa kalidii sameeyo waxay suurtogal tahay marka galabka iyo meelaha lagu shaqaynayaa ku filan yihiin ardayda. Waxaa habboon in tallaabooyinka layliiga waxqabad loo raacyo uu baruhu ku taxo sabuuradda si ay uga raacaan markay u baahdaan.
3. Ardaydu waxay u shaqaynayaan koox-koox iyadoo hal arday uu hawsha tusayo inta kalena ay fiirsanayaan faallana ka bixinayaan.

Dhaliilaha Waxdhigiseed ee lagu arkay Tubtan

1. Nidaamka iyo kala horraynta galabka tusaale tuska oo isku qasma. Barayaalka qaarba yiraahda "Haa"..... waan illaaway inaan idiin sheego, ama "Maya" inta aydaan bilaabin waa inaad samaysaan. Taasi waxay hoos u dhigtaa kalsconida ardaydu u hayso baraha iyo casharkaba.
2. Haddii isla mar wax badan ama si dhakhse ah wax loo tuso, ardaydu lama socon karo, waxna ka xasuusan maayo.
3. Ardayga oo ku khalkhala macluumaaad badan oo aanu

u wada qaban karin haddii casharka laga soo jeediyo.

4. Mararka qaarkood oo aan arday si fiican u arkin waxa la istusay oo ay wax kale kaga gudban yihiin.
5. Baraha oo mararka qaarkood soo kala illaawa qalabka tusaale tuska.
6. Ardayda oo fursad u weyda inay iskood u sameeyaan wixii la tusay si ay u hubiyaan inay fahmeen.

Tallooyin lagaga Guulaysan karo dhaliilaha:

Dhaliilahaas intooda badan ee aynu soo sheegnay waxa dhaliya hubaasha ah baraha oo tafkiir iyo waqtii ku filan aan sii diyaarinta casharka. Wuxaana lagaga guulaysan karaa:

Baraha oo go'aameeya macluumaadka uu dhigi karo hal kulan. Haddii ay adagtahay, ama hawl dheer tahay, waa in aanu dhigin hal kulan.

Ha u kala qaybiyo hawsha tallaabooyin. Waa inuu taxaa tallaabooyinka ugu habboon ee hawsha loo qabanayo.

Haddii ay suurtogal tahay baruhu waa inuu qabtaa hawsha isla markaana uu sameeyaa oo qoraa tallaabo kasta.

Tallaabo kasta horteeda taxaa qodobbada furaha u ah, taasi waxay ka caawin kartaa ardayda in uu tallaabo kasta si fudud oo sax ah u qabto. Waxaa intaas raaci kara sababaha

tallaabo kasta loo qabanayo iyo habka loo qabanayo sida: Hubi in duntu marto meelaha ku muujisan jaantuska, marka makiinadda la bilaabo. Wuxa la iska jiraa waxyaalaha qaldami kara; iska jir in ay duntu kaa guntanto waayo taasi waxay keentaa in meesha la tolay ayna sinmin oo guntimo yeelato.

TUB WAXDHIGISEEDKA JILISTA AH

Jilistu waa hab waxdhigiseed oo gef koox ka tirsani masilayo (ama kaalin ka cayaaray) munaasabad gaar ahaaneed, ka qaybgalayaasha kale ee kooyduna si fiirsasho leh u daawanayaan, ka dibna jilistaas waxa had iyo jeer dabayaal falangayn.

Jilistu waxa ay gaar ahaan waxtar u tahay tababarrada xirfadeed ee dadka ku saabsan iyo in ay dad badan ka kaalmayso in ay kasaan dareen celinta ay dadka kalena qabaan. Aalaaba jilis qura ayaa loo adeegsan karaa labadaas ujeeddaba.

Tusaalooyin: Tababarro Xirfadeed oo jilis loo Adeegsanayo

Dad la tababarrayo

Xirfadaha

Adeeg fidiyayaasha beeraha

Sidii loo qancin lahaa
nin beeralay ah ama koox
beeraley ah sidii ay u
qaadan lahaayeen hababka
looga hortago cayayaanka
tacabka baajiya.

Aqoonyahanno ka socda

Sidii barayaasha qaarkood
loo bari lahaa tabaha wax-
dhigista dadka waaweyn.

Wasaaradaa Waxbarashada

Hawladeenno XHKS iyo
Dawladda Hoose ka kooban

Sidii loo qancin lahaa
dadka in ay iskaashat-
yin samaystaan.

Hogaamiyayaasha beelaha

Sidii ay u qorshayn lahaa-
aayeen una qaban lahaay-
een kulano.

Cuddoomiyeyaal ururo snaqaale

Sidii loo qabanqaabiyo
kulon lagu dhageysanayo
racfaan qof shaqo laga
eryayo.

Madax shaqaale

Sida loo wareysto dad
arjiyo u soo qortay
shaqo.

Tusaalooyin jilis ah oo loola jeedo in la kaso dareen-nada iyo dareen celinnada dadka kale ka iman kara.

Seminaar ku saabsan xiriirkha wershadeed ayaa waxaa la adeegsaday jilis kooxeed oo lagu gorgortamayo. Shaqaa-luhu waxa ay qaadanayeen kaalinta guddiga shaqaalaha.

Danta jilstaas laga leeyahay waxa ay tahay in koox kastaa waxa ka kasto dareenka iyo dareen celinta kooxda kale ee ka dhalanaysa munaasibadaas lagu gorgortamayo. Jilstaas ka dib ayaa nin shaqaale ah oo jilayey kaalinta guddidu yiri, "aad baan ugu caroeday ninkaas shaqaalaha ah". Waa markii ugu horraysay oo aan garwaaqsanayo sida aan u saameynayo dareenka guddiga marka kulankan oo kale aan isugu nimaadno.

Kulan la isugu yeero hawladeenno caafimaad oo lagu diyaarinayo barnaamij degmo daacuun lagaga talaalayo ayaa waxa la adeegsan karaa jilis si ay hawladeennadu u fahmaan dareenka dadka degmada, barnaamijka horistaaga ah ee ay muujin karaan iyo tallaalka cabsida ay ka qabi karaan.

Falangaynta ka dambaysa jilstu waxay ay ku meeraysan kartaa sida dareenkaasi u saamayn karo hufnaanta ful-inta barnaamijka, anshaxa iyo waxqabadka hawladeennada caafimaadka.

Tusaale Sifaynaya jilis.

Si aynu dhab isula fahamno sida jilista loogu adeegsanoayo munaasabad waxbarasho, halkan washa aynu ku soo qaadaynaa sida sifayn loogu adeegsaday siminaar lagu tababaray hoggaamiyaal waxbarasho kooxeed. Nooca semin-aarka: Tababar loo qabtay hoggaamiyaal iskaashato oo ku saabsan hoggaaminta waxbarasho kooxeed xagga dhaqa-alaha asaasiga ah, oo ay soo diyaarisay fulinaysayna qaybta waxbarashada ee iskaashatadu. Ujeeddada jilista:- In hawladeennada iskaashatada la baro sidii ay u dhiir-igelin lahaayeen beeratalayda sidii ay uga qayb qaadan lahaayeen waxbarasho kooxeedka ku saabsan dhaqaalaha asaasiga ah.

Munaasabadda jilista: Hawlwadeen iskaashato ayaa ku boognaya nin beeraley ah gurigiisa si uu ugu macneeyo tababarka. Washa uu isku dayayaa inuu beerwalahu ka oggolaado in uu kulanka ugu horreeya ka soo qaybgalo.

Ka qaybgalayaasha jilista: Hawlwadeennada iskaashatada iyo ninkii beerwalaha ahaa:

Tabta loo abbaarayo:

1. Hoggaamiyaha kulanku washa uu sifaynayaa munaasibada iyo danta laga leeyahay jilista.
2. Washa uu ka qaybgalayaasha u qaybinaya laba kooxood oo kala fariisanaya laba saf ama laba dhinac ee fasal qura.

3. Koox ayaa waxa ay diyaarinaysaa qodobbada uu hawl-wadeenka iskaashatadu u soo jeedin lahaa ninka beeraleyda ah ee uu guriqiisa ku booqanayo; taas macnaheedu waa in uu u sharxo danta Jaga leeyahay tababarka dhaqaalaha asaasiga ah, sida waxbarasho kooxeedku u socon doonto, faa'iidada beerwalaha ugu jirtaa maxay tahay? Sidee wax uga tari kartaa hor-umarinta? Iyo waliba su'aalaha suurtagalka ah ee uu ka bixin doono diidmada ka imaan karta ninka beerwala ah. Kadib waxay iska dhex xulayaan qof u jila kaalinta hawlwadeenka iskaashatada.
4. Hawlwadeenka kulanka waxa uu ka wardoonayaa koox kasta si uu u ogaado sida kooxda hawshu ugu socoto, su'aalaha ay qabaanna uga jawaabo.
5. Hoggaamiyuhu waxa uu qabanayaa hadba koox si uu u arko sida hawshu ugu socoto iyo in uu uga jawaabo su'aalaha ay qabaan.
6. Hoggaamiyuhu waxa uu dhigayaa laba kursi, ama wixii kale oo ay noqoto in ay ku habboon tahay fadhiga jilista, markaas ayuu la fadhifadhiisanayaa ka qaybgalayaasha kale ee aan jilista ka qayb galayn. Waxa laga yaabaa in uu u sheego waxyaalaha ay u fiirsanayaan ee saldhigga u noqon doona falangan-yta dambe.

7. Kooxuhu dib ayey isugu soo noqonayaan. Ninkii beerwalaha ahaa meeshiisa ayuu fadhiisnayaa, hawladeenka iskaashatada ayaa soo geleya. Wuxa uu nabdaadinayaa beerwalaha jilistii ayaa bila-abanaysa.
8. Marka jilstu dhammaato (waxa laga yaabaa in hogaaamiyuhu joojiyo inta aanay dhamaan haddii ay dheeraato). Hogaaamiyuhu waxa uu jilayaasha weydiinayaa wixii ay faallo qabaan iyo in ay wax beddel ah samayn lahaayeen haddii ay jilsta ku celin lahaayeen.
9. Waxa uu hogaaamiyuhu u furayaa kooxdaa oo dhan wixii faallo iyo falangayn ay ka soo jeedinayaan sida uu hawladeenka iskaashatadu kaalintiisa jilsta ugu dhiirigeliyey beerwalaha in uu ka qaybgalo waxbarasho kooxeedka. Maxay ahaayeen qodobbadii uu ku wanaagsanaa? Ma jireen qodobbo muhiim ah oo seegay? See buu maamuuskiisu ahaa? Markii uu beerwalha waraysanayey ma jireen wax ficiil iyo faallo ah oo uu ka jimbayanayey beerwalahu? Waa maxay sida habboon ee loo farsamayn karayo arrintaas?
10. Hogaaamiyuhu waxa uu u mahad naqayaa jilayaasha, mawduuciinna waa uu soo koobayaa.
11. Mararka qaarkood waxa suurogal ah in hoggaamiyuhu hakiyo jilsta si uu koox kasta fursad u siiyo si ay qofka masilaya carbin ugu noqdaan iyo in isaga

laftiisu kooxaha ku baraarujiyo qodobbo dheeraad ah oo muhiim ah.

12. Mararka qaarkood hoggaamiyuhu waa dooni karaa in uu ninkii beerwalaha ahaa iyo hawladeenkii iskaashatada isugu beddelo kaalinihii ay kala jilayeen. Taas waxa uu hoggaamiyuhu ulajeedi karaa in uu qof kasta fursad u siiyo in uu ogado dareenka kan kale qabo. Jilista iyo falanqaynta ka dib, ka qaybgalaashii seminaarku waxay si fiican ugu diyaarsaanayaan xirfadda ay u baahan tahay qancinta beeraleydu si ay uga qaybgalaan waxbarasho kooxeedka ku saabsan dhaqaalaha asaasiga ah.

Dhaliilaha Suuragalka ah ee Jilista:

Mararka qaarkood waxa laga yaabaa in baraha dadka waaweyn ay jiidato xiisaha jilista oo uu seego in uu si buuxda uga faa'iideeyo ulajeedada waxdhigiseed waa lagama maarmaan in ugu horreyn si sugar loo qeexo ulajeedada jilista, ugu dambeyna la soo ururiyo (koobo) qodobbada waaweyn ee jilista iyo falanqaynta ka dhacday.

Qorshaynta Jilista:

Guulaha jilistu inta badan waxa ay ku xiran yihiin taxadarka diyaarinta baraha iyo sida cad ee loo socodiyo jilayaasha qorshaynta.

Waxaa ka mid ah diyaarinta:-

- In si buuxda loo hawraariyo himilada jilista.
- In la sifeeyo munaasibada jilista.
- In hawsha sida loo qabanayo lala socodsiiyo ka qaybgalayaasha.
- Inta badan afka ayaa looga sheegaa.
- Habka la ruacayo
- Arrimaha la falanqaynayo ee ka daabeesya jilista.

Koox Yar

Habka kooxaha yaryar: Fasalka ayaa waxaa loo qaybshaa kooxo yar-yar oo waqtii gaaban wax wada falanqeeya, ka dib fasalka oo idil ayaa isku yimaada oo kooxiba soo jeedisaa go'aankeeda.

Habkani waxa uu waxtar uu leeyahay munaasibadahan:-

- Marka ay dhib noqoto in uu fasalku dhexta galooda falanqayb (wada hadal). Jawigu marka uu rasmi u muuqdo oo qofna aanu hadalka ku dheeraan, haddii fasalka loo qaybsho kooxo yar-yar markaa qof kasta hadalka waa ku dhiirranaadas.
- Marka la doonayo in fasalka dhammaantii laga helo tallooyin ay soo jeedsheen, markaas kooxayntu waxa ay suuropalinaysaa in qof kastaa fikradiis dhiibto.
- Marka ay muuqato in la daalay ama la caajisay, fadhiigii oo la beddelaa iyo fursadda cusub ee wada hadalku

waxa ay noolaysaa kulankii.

- Marka dadku ka maagaan in ay koox badan ku dhex sameeyaan faallooyin dhaliilid ah, markaas waxa ay taas si xornimo leh ugu samayn karaan koox yar. Tusaale: Qiimaynta tababar.

Tusaalooyin

1. Bilawga tababar shan beri ah ee ku saabsn dhaq-aalaha guriga: Waxa aad isu jajabin kartaan kooxyar yar si loo falanqeeyo su'aasha ah waa maxay waxyaabaha gaarka ah ee aad doonayso in aad ka barato tababarkan?
2. Tababar loo qabtay barayaal farbarasho, waxa kooxyar-yar lagu falangayn karaa su'aashan: Maxaad samayn kartaa haddii arday badani ay xisadda ka soo daahaan?
3. Marka tababar soo xirmaayo waxa kooxaha yar-yari falanqayn karaan. Waa maxay waxyaalaha aad doonaysaa in lagu hawlanaado saddexda kulan ee ugu dam-beeyaa?
4. Qiimaynta tababar ama siminaar, waxa la samayn karaa, kooxaha yar yarina ka hadli karaan: Haddii ay tahay in tababar noocan ah dib loo qabto, maxaa tallooyin ah ee ay kula tahay in lagu horumarin karo.

5. Khudbad ka dib, dadku koox koox waxa ay isula meel dhigi karaan su'aalaha ay khudbeeyihii weydiinayaan. Waqtiga gaaban ee khudbadda ka dambeeya ayaa habkan loogaga jawaabi karaa su'aalaha dhawr qof ay qabi karaan.

Tabta loo Abbaarayo

U qaybi fasalka koox yar-yar oo 3-6 qof ah. Ku tali in ay si goobo ah u fariistaan, si qofba qofka kale wajigiisa ugu jeedo; sidaas lafteedu waa suurto gal haddii xataa kuraastu dhulka ku kabisan tahay waayo waa isku soo jeesan karaan. Ka codso in ay doortaan xoghaye iyo guddoomiye u sheeg arrinta laga wada hadlayo oo hubso in la wada gartay. Haddii ay suurtogal tahay ku qor sabbuuradda ama waraaqo aad qaybisid. Hawsha laga shaqaynaya waa in ay ku saabsan tahay mid qura oo fudud. U sheeg waqtiga ay ku qaadanayaan suurogal ahaan 5 ilaa 10 daqiqiyo. Waqtigu marka uu ka dhammaado dhammaantood waa isku soo noqonayaan oo xoghayayaasha ayaa la wey-diisanaya in ay soo jeediyaan go'aanadii ka soo baxay munaaqishooyinkii. Inta munaaqashadu socoto, la soco kooxaha oo caawi qaarka mad-madow kaga jiro tabaha la

raacayo. Marka muddada munaaqashadu dhawdahay u sheeg inta daqiiqo ee ay munaaqashadeeda sii wadi karaan oo u hartay. Wuxa laga yaabaa in aad doonto inaad u kordhisoo waqtiga; haddii ay taas tahay, ogaysii dhammaan kooxaha. Haddii kalase yeey muddo dheer jiitamin.

Kooxaha yaryar waxa loogu talo galay muddo "gaaban".

Kooxaha dib isugu yeer oo xoghayaha kooxda koowaad ka codso in uu ka warbixiyo; haddaba waxa fiican in aad qodobbada ugu muhiimsan ku soo koobtid sabuuradda.

Xoghayayaasha kale, midba markiisa u yeer oo ka codso in uu qodobbadii hore loo soo koobay kuwa aan ahayn oo "cusub" ku kordhiyo. Mararka qaarkood sidaasi waa dhib leedahay oo xoghaye kastaa waxa uu jecel yahay in uu qodobbadii koox yaradu isku raacday oo dhan soo jeedsho, laakiinse qodobbada soo noq-noqonaaya waxay caajis geliyaan dadka.

Soo koob qodobbada ay isla arkeen, si gaaban.

Koox Hawleed

Koox hawleed macnaheedu waa fasal ama aqoon iswey-daarsi fasalka loo qaybinayo kooxo sii yar-yar laakiin muddada hawshaasi waa ka dheer tahay ta kooxaha yar-yar. Hawsha la falanqaynayo waxa lagu qaadan karaa xisadda inteeda badan oo warbixinta la soo jeedin karaa xisadda dhammaadkeeda ama kulkanca dambe. Mararka qaarkood hawsha aqallada loo qaadanayo waxa loo diraa koox halkii looga diri lahaa qof-qof si loogu faa'iidaysto waayo-arag-nimada iyo fikradaha kala duwan ee dad badan.

Tusaalooyin

Nooca Fasalka

1. Fasal dhaqaale
baranaaya

2. Fasal taariikhda
Soomaaliya.

Hawsha

Hawsha

Booqda suuqa iyo
dukaamo isna garab
dhiga sicirka.

Aakhriya cutubyo,
qiimeeya waayo-
aragnimada aad u
leedihiiin mawduuca.

3. Fasal barayaal farbarasho. Ka talo bixiya sidii loogu diyaarin lahaa buugaag ah joogtaynta akhriska dadka ka soo gudbay farbarashada.
4. Seminaar loo qabtay hawladeeno beelo ka talo bixyo sidii waxyaalahaa aad ka barateen seminaarka aad uga fulin lahaye-deen beelihiinna.

Tabta loo Abbaaraayo

1. Kooxo u qaybi kuna tali in la doorto guddoomiye iyo xoghaye.
2. Ha lala meel dhigo kooxda inta waqtii (muddada) hawshu u baahan tahay iyo goorta warbixinta la jeedin doono.
3. Koox kasta fursad u sii in ay warbixintooda jeedshaan, marmarka qaarkood waxa warbixinta lagu soo gudbinayaa qoraal ahaan marar kalena oraah ahaan.
4. Warbixin kasta ha laga hadlo si kooxda oo dhammi u hesho fursad ay ku kordhiyaan fikrado,

faallooyin ama weydiimo.

5. Soo kcob adoo warbixinta koox kasta la xiriir-inaya bimilada waxdhigista ee laca lahaa hawsha la isu diray.

Waxtarka

Barte kastaa waxa uu wsayo-aragnimo ka helayaa in uu ka qayb qaato hawsha la isu diray, sidaas awg-eed waa uu ku firfircoonaanayaa waxbarashadaas socoto.

Waxa arday kastaa aragtidiisa iyo waayo-aragnima-diisa la wadaagayaas kuwo kale, oo iyana wax ka oranaya waxna ku kordhinaya. Habkani waxa uu dhi-irigelinayaa in kooxdhu wada shaqayn yeelato.

Inta badan dadka waaweyni waxay kaga kalsooni badan yihiin fasalka marka ay ka dhex hadlayaan lana munaaqashoonayaan kooxo yaryar.

Hawlqabatin iyo Layliqabatin:

Xaaladaha dadka waaweyni ay wax ku bartaan waxaa ka mid ah in ay hawl qabtaan. Waxbarasho waa firfircoon..... waana in ay fursad u helaan in ay

tijaabiyaan waxa ay barnayaan. Firfircooni hawlqabatin. Waa labada hab ee waxtar ka dhaliya xaaladaha waxbarashada.

Hawlqabatin Shaqo:

Hab waxtar ah ee waxdhigista dadka waaweyn loo adeegsadaa waa in loo bandhigo shaqo dhab ah ee ay gacmaha la galaan si ay hawlqabatin u yeeshaan. Tusaale ahaan, barashada makiinad garaacidda, hawlqabatin garaacidda makiinadda ayey barashadaasi ku timaaddaa.

Tusaalcoyin kala waa:

- Diyaarinta dhulka iyo abuurid miro.
- Qado karin.
- Dhar tolid
- Af barasho.
- Ku cayaaridda qalab muusiko.

Dhammaan hawlahaas waxbarashada dadka waaweyn, iyo kuwo kale oo aan la koobi karin, hawlqabatinka ficolka oo la sameeyaa waa qaybta ugu weyn ee waxdhigistaas loo marayo. Laakiin hawlqabashada ama samaynta hawsha oo kali ahi kuma filna.

Waa in uu jiraa kormeer ah in la hubiyo in sida ay wax u qabanayaan aanay khalad ahayn; sida uu wax u qabanayaa ay tahaysida ugu habboon uguna hufan. Gacan qabadka baruhu waa lagama maarmaan gaar ahaan marxaladaha ugu horreeya ee hawl qabashada.

Layli Hawlqabatin:

Mararka qaarkood suurtogal ma aha in ardayda xis-adda dhexdeeda hawl dhab ah loo diro. Munaasabaddaas oo kale waxa suurtogal ah in la siiyo layli hawleed oo qof weyn ee waxbaranayaa waxa uu baranayo ku dabiqi karo munaasibado dhab ahaan u suurto gal ah. Wuxuu laga yaabaa in sida ugu wanaagsan ee loo sharxi karo layli hawlqabatin ay tahay iyada oo tusaalooyin laga bixiyo.

Tusaale-fasal koox hooyooyin ah oo baranaya cuntooyinka kuwa ugu sii wanaagsan.

Fasalkan baruhu, laga yaabee in uu yahay hawlwa-deen caafimaad, waxa uu sharxayaa cuntooyinka lagama maarmaanka ah ee hooyo kastaa ay tahay in ay u diyaarisoo qoyskeeda si jirkoodu xoog iyo fayobi u yeesho. Sharaxaas waxa ka sii muhiimsan in hooyo kastaa ay sugi karto cuntooyinka ay

maalin walba qoyska siinayo.

Laba nooc ee layliyo hawlqabatin ah ayaa la adeegsan karaa:

1. Hawlqabatin ah cuntooyin sida loo xusho.
2. In ay si gorfaysan wax uga sheegi karaan muunado qadooyin ah ee loo soo bandhigay.

Halkan waxa la adeegsaday layliyo hawlqabadyo mucayin ah. Hawlqabatin sida loo xulanayo cuntooyinka qadooyinka qoyska:

Baruhu waxa uu fasalka keenayaa cuntooyinka tulada laga heli karo sida caano, galley, ukun, kalluun, bariis, moos iyo qaar kale. Wuxuu ay baruhu cuntooyinkaas dul dhigi kartaa miis ama dhulka, oo ay hooyo ama laba weydiin kartaa in ay kala goobbeeyaan (kooxeeyaan) cuntooyinka ay siin lahaayeen qoyska hal maalin.

Baraha iyo fasalku waxa ay wada falanqaynayaan in cuntooyinkaasi sii nafaqadii loo baahnaa leeyihiin, iyo inay ku taliyaan cuntooyin kale oo kuwaas ay koobeeyaan ka habboon. Layli hawlaqabtinka ee fasalka dhexdiisa waxa ay hooycoyinka u xulan lahaayeen marka ay aqalladooda ku noqdaan. Halkii ay cuntooyin dhab ah fasalka keeni lahaayeen, baryaasha qaarkood waxa ay adeegsadaan:

- Sawirrada cuntooyinka kala duwan ee aan ka soo hadalnay. Sawirro ay soo qaaday, buugaag ama jariidado ka soo gooysay iwm.

Haddii loox buste (flannel-Board) lahayo, dushi-isa ayey hooyooyinka sawirrada cuntooyinka oo qadoqado u kooxaysan ku dhejin karaan.

Gaballo warqado ah oo ay ku qoran yihiin hal nooc oo cunto ah sida caano, hilib, iwm.

Layliyadan waxa inta badan lagu adeegsadaa fasal-lada farbarashada xirfadaysan. Layli kale ee xulashada cuntadu waa iyada oo hooyo kasta la weydiyo in ay warqad ku qorto qadooyinka ay goyska siin lahayd hal maalin ama dhawr maalmood.

Dhammaan arrimaha aan ka soo hadallay iyo falan-qaynta ka dambeysa layliga waxa looga dan leeyahay in ay hooyooyinka ka kaalmayso in ay si sax ah u dabbqaan waxyaalihii ay soo barteen.

Gorfaynta Qadooyin Muunad ah:

Dhammaan laylisyada afarta ah ee lagu baranayey hawlqabatinka sida cuntooyin loo xulanayo, waxa lagu samayn karaa beddel, oo loo adeegsan karaa in la gorfeeyo qadooyin baruhu soo diyaarshay.

Baruhu waka uu soo diyaarin karaa qadooyin hii maalij ee si dhab ah u kala kooxaysan, markaas bay ardayda weydiinaysaa in ay wax ka sheegaan, gorfeeyaan, kana munaaqashhoodaan. Ama baruhu waka uu loox bustaha ku muujin karaa sawirro qadooyin u kala kooxaysan, ama waka uu qadooyinkaas ku qori karaa warqaado ama sabuuradda iyaga oo sidii oo kale u kala kooxaysan, markaas bay faalladooda iyo tallooyinkooda lagu sii horumarin karo weydiinaysaa.

Fiiro: Marka uu baruhu qado muunad ah uu u soo bandhigayc in wax laga sheego ama la gorfeeyo, waa in qadadaasi had iyo jeer noqotaa mid danaha dadka waafaqsan. Wuxuu baruhu xusuusnaanayaa hub-sashada ah in muunadda qadada ugu dambayn soo baxaysaa tahay midda saxa ah ee dumarka laga rabo in ay xusuusnaadaan kuna dhaqmaan.

Tusaale: Tababar ku saabsan dawladda Soomaaliyeed. Tababarkaas waka suurto gal ah in xiisad ka mid ah loo meel dhigo hawlaho Wasaaradaha kala duwan iyo wakiilladooda degmooyinka. Ka dib marka uu baruhu sifeeyey hawlahooda isaga oo arag kaali-yayaal adeeqsanaya waka uu doonayaa in uu cgaedo

in ardayda waaweyni hubaalihi ay barteen ku
dabiqi karaan beeshooda. Noocan layli hawiga-
batin ee loo adeegsan karo hubinta in ka qayb-
galuhu kasay xilka hay'adaha si uu uga raadsado
tallooyin iyo waxqabad.

Magaca Xafiiska Dawla-
dda ku qor.

1. Haddii aad rabto in _____

aad la dagaalanto _____

cayaayaanka beerta _____

bi'iya _____

Magaca Xafiiska Dawla-
dda ku qor.

2. Haddii aad jidka shil _____

kula kulanto _____

3. Haddii qof ka mid ah _____

qoyskiinna duumo qabato _____

4. Haddii aad doonayso in _____

aad iskaashato samayso _____

5. Haddii qof aad u shaqay- -----
naysay xuquuqdaada kuu -----
diido -----
6. Haddii aad rabto in aad -----
xajka gudato -----

Marka hore ardayga fasalka dhexdiisa jawaabaha
ha ku buuxiyo. Dabadeedna kala munaaqashooda
jawaabaha si uu ardaygu u fahmo jawaabaha saxa
ah iyo sababta ay sax u yihiin.

Layli hawlqabatinkani waxa ardayda uu fursad u
siiyaa in macluumaadka ay barteen ee khudbad
ahaan loogu soo gudbiyey u eegaan haddii ay.
adeegsan karaan noloshooda maalmeed.

Tusaale: Sida loo qaado xusuus qorka kulan simi-
naar loo qabanayo hawladeennada ururro bulsheed,
xisad ayaa loo meel dhigi karaa sida loo qaado
xusuusqorka kulan. Baruhu waxa uu sharxi karaa
qodobbadan soo socda:

- Sharaxa ujeeddada laga leeyahay xusuusqoridda kulan.
- Tusaalooyin ku saabsan isticmaalka xusuusqorka ee suurogalka ah.
- Baahida loo qabo in la qoro qodobbada muhiimka ah.
- Baahida in aan la qorin qodobbada aan muhiimka ahayn.
- In uu ardayda u qaybiyo xusuusqorro kulanno oo muunad ahaan loo darsayo.
- Isla falanqaynta xusuus qorradaas.

Ka qaybgalayaashu waxa laga yaabaa in ay maqleen warsiinta kor ku taxan, laakiin ma awoodi karaan in ay kulannada ay qabayaan xusuus qoraan.

Noocyada layli hawlqabatinnaa soo socda midkood ayaa laga yaabaa in uu ka kaalmayn karo xilkaas:

1. Fasalku ha qabto kulan gaaban, oo ay suurogal tahay in baruhu guddoonshe ka yahay. Wuxuu lagama maarmaan ah in mawduuca kulanku ku saabsan yahay uu noqdo mid ay ka qaybgalayaashu waayo-aragnimo u leeyihiin, tusaale ahaan; sida dhaqaale loogu urursho bukaan socod laga codsado

in uu xusuusqor qaado, ka dibna ha la isla fala-nqeeyo hana la isla garto xusuus qor beeggaal ah.

2. Kooxda u akhri sifyn arrin kulan lagaga hadlay (kulan baruhu maan abuuro). Ku dar waxyaalo dheeraad ah ee aan ku habboonayn in ay xusuus qorid galaan. Ka qaybgale kasta ha la weydiyo in uu xusuus-qoro, walibana isla falanqayni ha ka dambayso.
3. Ardayda sii arrin lala kulmay oo qoran; arday kasta weydii in uu xulo warsinta xusuus-qor geli karta. Falanqayn.
4. Qaybi nuqullo xusuus-qorid kulan, oo baruhu soo diyaarshay oo uu isku dhex dhafay qodobbo wanaagsan iyo kuwo aan sax ahayn.
Falanqayn ha lagu heshiiyo xusuus-qoro sax ah.

Faallooyin:

Kaalil weyn ayaa u banaan baraha dadka waaweyn in uu maan aburkiisa u adeegsado diyaarinta layliyada hawlqabatin ee bartaha fursad u siinaya in uu tijabiyo arrimaha fasalka lagu dhex falanqaynayo.

Munaasibadda fasal kasta waa in baruhu isweydiyo:

Maxaan fasalka ku baran karnaa ee ka qayb-gale kasta ka kaalmayn karo baahidiisa dhabta ah ee maalin walba. Sidaan horeyba u soo aragnay layliyada hawlqabatinku waxay ardayga weyn ka war-siinayaan sida ugu wanaagsan ee uu wax u qaban karo iyo dareen ah in uu guul dadaalkiisii ka gaaray.

Goob booqasho

Goob booqasho waa wareeg si taxadar leh loo qor-sheeyey ee ay kooxo arday ahi booqanayaan meel ama dhismo hawleed oo ay si toos ah ugu fiirsanyaan ama u baranayaan. Wixii warsiin ah oo laga helay iyo wixii fiirooyin halkii la boocday laga qaatawaxa had iyo jeer lagu dambaysiiyaa isla falangayn. Ardaydu waxa ay warbixin ka diy-aarin karaan arrimaha la falangeeyey.

Tusaalooyin:

1. Hoggaamiyayaal tuulo oo baranaya sida digaaga loo dhaqdo waxay booqan karaan beer digaag.
2. Tuuloooyin la isku raray baa waxay booqan karan iskaashatooyin.
3. Koox baranaysa cilmiga siyaasadda ayaa booqan

karta tuulooyin iskaashaday.

4. Fasal farbarasho xirfadaysan baa waxa uu boogaan karaa xarun caafimaad.
5. Hawlwadeenno deegaan dhawrid baa waxa ay boogaan karaan mashruuca bacaadcelinta.

Tabta

Si ay booqasho goobeeddu u yeelato qiime waxbarasho, waa in danta laga leeyahay dhaafsan dalxiis maalin-joogto ah. Waxay u baahantahay sii qorshayn, in si fiiro dheer leh wax looga barto goobta boogashada, iyo in kooxda munaaqasho dhex marto boogashada ka dib.

Isku Diyaarinta:

- Tababushe loo yeelo hawladeennada goobta la boogaanayo.
- Haddii ay lagama maarmaan tahay ku sii talo gal gaadiid.
- Kooxda boogashada loo qaadayo wax uga sii ifi arrimaha ay u fiiro yeelan doonaan iyo sida:

Boogashada:

Ka kaalmee qof kasta in uu si feejigan ugu fiirsado qodobbadii hore loogu heshiiyey. Ka kaalmee in qof kasta uu soo urursado wararka waxtar u leh.

Dabagal:

Waa in ardaydu ka munaaqishoodaan waxyaabihii ay u fiiro yeesheen iyo waxa ay soo barteen ee laga yaabo in ay waxtar u yihiin (hawshaas waxa aala-abaa la qabtaa kulanka dambe).

Waxtarka iyo Dhaliilaha:

Waa raalligelyo badan tahay in qofku wax u fiirsado oo uu wax ku daro isaga oo aan looga hor-rayn oo aan waxba loo sifayn. Waayo-aragnimadiisa waxbarasho waa ay sii hodansanaataa marka uu wax arkayo, taabanayo, oo uu hadlayo, waxna ka dhageysanayo waxyaalihii uu u fiirsanayey oo munaasibad xaqiqi ah ku shaqaynaya. Goob boogashadu waxa ay xoojisaa barasho raacashada iyo aqoonta qofku horay u lahaa.

Goob boogashadu waa hakasho soo dhaweyn leh oo lagaga lug baxsado fasal ku xirnaanta. Hase yeeshee, waxa laga yaabaa in ardaydu aanay helin waqtii ku filan ee ay boogashada ku qaataan kagana bogtaan. Wuxuu loo baahan yahay in socdaalka horay si wacan loo sii qorsheeyo, qorshaynta waqtiga, gaadiidka iyo sooryadu waxa ay keenaan kharash dheeraad ah. Marar badan waxa dhacda in boogashadu halis u noqoto in loo qaato dalxiis kaliya oo laga boodo danihii loo ababulay.

ARRIN BAARID

Habkani waa arrin dhab ah ama la maan abuuray oo la sifaynayo. Waxay ku saabsan tahay dhacdaalo ama dhibaatooyin la danaynayo. Akhrinteeda iyo falanqeyntuba waxay ka qaybgalayaasha fursad u siisaa in ay saafaan dhibaatadaas ~~jirta~~, ka talo bixiyaan tallaabadii laga qaadi lahaa, qiimeeyaan kuwii hore looga qaaday oo waliba ay falanqeyyaan arrimaha kale ee la xiriira.

Inta badan arrin baaristu waa sifayn dhacdaalo ah oo dadkii iyo meelihii ay ka dhacday magacyadoodii la beddelay. In ka qabgalayaashu dareemaan in arrintu tahay mid dhab ah waa lagama maarmaan. Hase yeeshi mararka qaarkood waxa la qaataa mid la maan abuuray oo dhibaatada ay wax ka sheegayso falanqeynteedu muhiim tahay.

Habkani gaar ahaan, waxtar weyn buu u leeyahay waxbarashada dadka waaweyn, waayo waxay raalli gelisaa xaaladaha dadka waaweyn sida fiican wax uga barto. Waxay fursad u siisaa in ay tijaabiyyaan waxa ay baranayaan. Waxa ay taabanaysaa noloshooda iyo hawlahooda. Waliba waxa suurogal ah in marka la munaaqashoonayo ay isticmaalaan waayo-aragnimadooda.

Tusaale ----- ardayda is qorta ee haddana
iskaga tagta waxbarashada dadka waaweyn.

Tusaalahaan arrin baarista ahi wuxuu ku habboon
yahay in lagu falageeyo tababar loo furay kor-
meerayaasha barnaamijyada akhris/qoraal barasha-
da. Fasal waxbarasho ayaa waxaa abaabulay Cali
oo ka tirsan guddiga beesha Haduuman. Waxaa uu
u xilsaaray Faadumo, oo dugsiga hoose wax ka
dhigta, inay wax ka dhigto 4:00 ilaa 6:00 gala-
bnimo, markay hawsha dugsiga subaxdii dhammay-
sato. Faadumo waxaa la siiyey tababar gaaban oo
hawshaas la xiriira; waxaana siiyey kormeeraha
waxbarashada Gobolka. Dadkii waxaa loogu baaqay
in ay ka qaybgalaan; golaha hanuuninta ayaa shir
loogu qabtay, ardaydana waxaa la faray in ay
waalidkood gaarsiiyaan waqtiga fasalka bilaabay.

Maalintii ugu horreysay waxaa is qortay 45 qof,
25 haween ah iyo 20 rag ah. Dadku waa ka badnaa
fadhidgii loo diyaariyey. Cali ayaa khudbad ku
furay kulankii ugu horreeyey. Waxaa uu ku adke-
yey oo tusaaleeyey barnaamijku waxtar uu u
leeyahay horumarinta beesha. Wuxuu ku booriyey
inay si habsami ah u yimaadaan waxbarashadan ku
dadaalaan. Wax uu u sheegay in shahaado la siin
doono dhammaadka barnaamijka, toban toddobaad
ka dib. Waxaa uu si baray Faadumo iyo fasalkii.

Faadumo buugaagtii bay u qaybisay sidii loo tababaryna wax bay ugu dhigi jirtey.

Afar toddobaad ka dib ayaa Cali ugu horayn fasalkii booqasho ugu yimid waxa ka argagixiyey in fasalkii ay joogeen 22 haween ah iyo 3 rag ah. Waxaa gaar ahaan ka walaaciyeey in ragga oo aamimsanaa in waxbarashu muhiim u tahay saddex qur ahi ka hareen.

Arrimaha lagu munaaqishoonayo:

1. Maxaa sabab u ah ragga ka tagay fasalka?
2. Haddaad Cali ahaan lahayd, maxaa warar ah oo aad raadin lahayd si aad u ogaato iskaga tegidda ragga?
3. Maxaa tallaabooyin ah ee Cali ku habboonaa inuu qaado, si uu arrintaas kaga gaashaanto?

Faallo:

Falangaynta arrintanu waxay keeni kartaa tallooyin uu kormeere kastaa hawshiisa ku sii hagaajin karo. Kormeerayaasha tababarka ka qayb qaadanaya waxay ogaal fiican u sii yeelan karaan waajiba-adkooda. Habkani waxaa laga yaabaa in ka qaybgalayaashu ay uga xusuus bataan marka bare uga khudbeeyo isla arrintaas.

Sida loo diyaariyo arrin baaris

Maadaama arrin baaris ku habboon ardaydaada iyo ujeeddooyin dhigistaada aanan halkan kuugu tixi karin, waxa muhiim ah inaad adigu arrimahaaga baariseed ka fekertid oo diyaarisatid.

Tallaabooyin

1. Go'aami dhibaatooyinka
aad doonaysid inaad
arrin baaris ku xallisid
2. Arrin u qor si fudud
oo hannaan sheeko ah
3. Diyaari weydiimo iyo
firfircooni galinaya
falangeynta dhibaatada
laga dan leeyahay.

Fiiro

- Arrintu waaiinay
run ugu muuqataa
ardaydaada. Waa
inay u bartaan
falangaynta
arrintaas.
- Warbixin buuxda
ka sii waqdhacaha
laga hadlayo. Iska
ilaali faahfaahimaha
aan loo baahnayn.
- U howraari si ayna
jawaabtu u noqon
"haa" ama "maya"
hubi in weydiimuhi
arrinta saldhig u
yihiiin.

4. Hadday suurogal tahay
arrinta marka hore ku
tijaabi koox yar, dab-
adeedna naqtiin adoo u
ceegaaya natiijadii
tijaabada.

Hubi inaad ka bixi-
say warbixin ku fi-
lan. Weydiimihi ma
ka soo baxeen falan-
qayn ku habboon xal
raadinta.

Waxaa Tagu daabacay

X.W.D.W. 1984